

ଭକ୍ତକବି ଜୟଦେବ

କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ସୁଆର

ଉତ୍କଳର ସବୁ ସାଧକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭକ୍ତକବି ଜୟଦେବ ହେଉଛନ୍ତି ତିର ନମସ୍ୟ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀକୃତ ‘ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ’ ହେଉଛି ଏକ ଅନବଦ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି । ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ କବି କାଳିଦାସ, ଭବଭୂତି, ଶ୍ରୀହର୍ଷ ଓ ମାନ୍ଦଙ୍କ ପରି ଗୀତଗୋବିନ୍ଦର ସୁଷ୍ଟ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ । ତାଙ୍କର ଭକ୍ତି ସାଧନା କେବଳ ଭାରତବର୍ଷ କାହିଁକି ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ମହାଦେଶର ଅଗଣିତ ଜନଗଣଙ୍କ ମନରେ ନୂତନ ଚେତନା ଉଦ୍ରେକ କରିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଘରେ ଘରେ ନିତ୍ୟ ପଠିତ ହେଉଥିବା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତ ପରି ସବୁ ଶିରୋମଣି ଜୟଦେବଙ୍କ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋକପ୍ରିୟ । ଏହା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ କଳା, ସଂଗୀତ ଓ ଭାଷ୍ୟମୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟର ପ୍ରତୀକ । ପୂର୍ବକାଳରେ ମଠ, ମନ୍ଦିର, ମଣ୍ଡପ, ରାଜନିଅର ଓ ଅଭିଜାତ ଶ୍ରେଣୀର ବାସଗୃହର କାନ୍ଥ ଦେହରେ ବିଭିନ୍ନ ରଂଗର ଦଶବତାର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବା ଓଡ଼ିଶୀ ଚିତ୍ରକଳାର ଏକ ମହନୀୟ ପରମ୍ପରା ଥିଲା । ଅତି ମନୋରମ କାନ୍ଥକୋମଳ ପଦାବଳୀ ଓ ଭାଷା ବିନ୍ୟାସ ହିଁ ତାଙ୍କ ରଚନାର ଅଦ୍ଭୁତ ପରାକାଷ୍ଠ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ କବି ପ୍ରତ୍ୟହ ଭକ୍ତି ତଦ୍‌ଗତ ଚିତ୍ତରେ ‘ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ’ ଗାନ କରୁଥିଲେ । ସେ ଦଶାବତାର ଷୋଡ଼ରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବୌଦ୍ଧାବତାର ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଧର୍ମ ସାହିତ୍ୟର ପରମ୍ପରାରେ ଜୟଦେବଙ୍କ ‘ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ’ କୋକିଳର କୁହୁତାନ ବୋଲି ମନେହୁଏ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ତଥା ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳରେ ଶ୍ରୀଗୀତଗୋବିନ୍ଦର ଜନବର୍ଦ୍ଧମାନ ଲୋକପ୍ରିୟତାକୁ ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ସମ୍ରାଟ ନରସିଂହ ଦେବ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ନିତ୍ୟ ଶ୍ରୀଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଗାନ ଏକ ସେବା ରୂପେ ପ୍ରଚଳନ କରିଥିବା ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାଯାଏ ।

ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ, ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କ ବୈଷ୍ଣବ ପଦାବଳୀ, ରାୟ ରାମାନନ୍ଦଙ୍କ ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ, ବିଲ୍ୱମଂଗଳ ସ୍ୱାମୀକୃତ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କର୍ଣ୍ଣାମୃତ ଏବଂ କବିରାଜ ଶ୍ରୀଜୟଦେବ କୃତ ଶ୍ରୀଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଦିନରାତି ପରମ ଆନନ୍ଦରେ ଗାନ ଓ ଶ୍ରବଣ କରୁଥିବାର ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଚରିତାମୃତରୁ ଜଣାଯାଏ -

‘ଚଣ୍ଡୀଦାସ ବିଦ୍ୟାପତି ରାୟେର ନାଟକ ଗୀତି
କର୍ଣ୍ଣାମୃତ, ଶ୍ରୀଗୀତଗୋବିନ୍ଦ
ସ୍ୱରୂପ ରାମାନନ୍ଦ ସନେ ମହାପ୍ରଭୁ ରାତ୍ରି ଦିନେ
ରାୟ ଶୁନେ ପରମ ଆନନ୍ଦ ।’

ଏହି ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ଭକ୍ତକବି ଜୟଦେବ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ର ନିକଟସ୍ଥ କେନ୍ଦୁବିଲ୍ଲ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଲିଅନ୍ତା ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ପୁଣ୍ୟତୋୟା ପ୍ରାଚୀ ନଦୀ ତୀରରେ କେନ୍ଦୁଲି ଗ୍ରାମ ଅବସ୍ଥିତ । କିନ୍ତୁ (କେନ୍ଦୁ) ବିଲ୍ଲ ନାମକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ କେନ୍ଦୁ ଓ (ବିଲ୍ଲ) ବେଲଗଛ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଥିବାରୁ ଏହି ଗ୍ରାମ କେନ୍ଦୁବିଲ୍ଲ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ନିଆଳି ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଶାସନ ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଭୁବନେଶ୍ୱରଠାରୁ ୨୫ କି.ମି. ଦୂରରେ କେନ୍ଦୁଲି ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଅନତି ଦୂରରେ କଳ କଲ୍ଲୋଳିନୀ କୁଶଭଦ୍ରା ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ । କେନ୍ଦୁଲିର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନଲୋଭା । ଏହାର ଚିତ୍ରାକର୍ଷକ ଦୃଶ୍ୟରାଜି ଦୂରଦୂରାନ୍ତରୁ ଆସୁଥିବା ବହୁ ପର୍ଯ୍ୟଟକଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ଶ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରତ୍ୟାଶ୍ରିତ ଉତ୍କଳବିଶେଷମାନଙ୍କରୁ ମିଳିଥିବା ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ କେନ୍ଦୁଲି ଅତୀତରେ ବୈଷ୍ଣବ ସଂସ୍କୃତିର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳୀ ଥିଲା । ଏଠାରୁ ମିଳିଥିବା ମାଧବ ମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କରୁ ମାଧବ ସଂସ୍କୃତିର କ୍ଷୁଦ୍ର ସୂଚନା ମିଳେ । ନିଆଳି ନିକଟସ୍ଥ ମାଧବ ମନ୍ଦିରରୁ ଜୟଦେବ ଉପାସନା କରିବାକୁ ଯାଉଥିବାର ଲୋକଶ୍ରୁତି ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଅଡ଼ଶପୁରର ପ୍ରାଚୀ ତୀରରେ ତାଙ୍କର ଏକ ସାଧନାପୀଠ ମୂକସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଅଛି ।

ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଭୋଜଦେବ ଓ ମା’ଙ୍କ ନାମ ବାମାଦେବୀ । ଜୟଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କେନ୍ଦୁବିଲ୍ଲ ବୋଲି ମୈଥିଳୀ ପଣ୍ଡିତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦତ୍ତ ତାଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ରଚିତ ଭକ୍ତମାଳା ପୁସ୍ତକରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ନୀଳାଦ୍ରିନାଥ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପାସନାରେ ଦିନ ଅତିବାହିତ କରି ଜୟଦେବ ‘ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ’ ପରି ଏକ ଅପୂର୍ବ ରସମୟ କାବ୍ୟ ରଚନା କରିପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମୈଥିଳୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମତ । ତାଙ୍କ ରଚନା ଅନୁସାରେ -

‘ଜଗନ୍ନାଥ ପୁରୀ ପ୍ରାନ୍ତେ ଦେଶେ ଚୈବୋକ୍ତାଭିଦେ
କେନ୍ଦୁବିଲ୍ଲ ଇତି ଖ୍ୟାତୋ ଗ୍ରାମୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସଂକୁଳଃ
ତତ୍ରୋକ୍ତେ ଦ୍ଵିଜୋକ୍ତାତୋ ଜୟଦେବ ଇତିଶ୍ରୁତଃ
ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ ରତଃ ଶାନ୍ତଃ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ପୂଜକ ।’

ବିପ୍ର ରାମ ଦାସଙ୍କ ଲେଖନୀ କୃତ ଉକ୍ତିରେ ଜୟଦେବଙ୍କ
ଚରିତ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ତାହା ଅନନ୍ୟ, ଅଲୌକିକ
ଓ ଅସାଧାରଣ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରାଚୀନ କବି ମାଧବ ପଟ୍ଟନାୟକ
ତାଙ୍କ ପ୍ରଣିତ ‘ବୈଷ୍ଣବ ଲୀଳାମୃତ’ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖି ଜୟଦେବଙ୍କ
ସଂପର୍କରେ କହନ୍ତି,

‘ବିପ୍ର ସେ ଜୟଦେବ ନାମ
କ୍ଷେତ୍ର ବରକୁ ଆଗମନ
କେନ୍ଦୁଲି ଶାସନ ତା’ ଗ୍ରାମ
ପ୍ରାଚୀ ନଦୀର ତଟେ ପୁଣି
ଶ୍ରୀନୀଳମାଧବ ସମିପେ
ଭକ୍ତି କଲା ସେ ନାନା ରୂପେ
ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣେ ବିତକ୍ଷଣ
କବିତ୍ଵ ମାର୍ଗେ ତା’ର ମନ
ଗୀତ ସେ ରଚିବ ବୋଇଲା
କ୍ଷେତ୍ରବାସକୁ ମନ ଦେଲା
ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥର ସମିପେ
ଶୁଦ୍ଧ ସାହିକ ଭକ୍ତି ଭାବେ ।’

ତାଙ୍କୁ ମାତ୍ର ୧୧ ବର୍ଷ ବୟସରେ ତାଙ୍କ ପିତାମାତାଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ
ହୋଇଥିଲା । ଫଳରେ ବହୁ ଆର୍ଥିକ ଅସୁଚ୍ଛଳତା ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର
ଜୀବନ କ୍ରମେ ବିକଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ତଥା କାବ୍ୟ,
ସାହିତ୍ୟ, ବ୍ୟାକରଣ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଅଧ୍ୟୟନ କରି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ
ଲାଭ କରିଥିଲେ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରୁ ହିଁ ସେ ଥିଲେ ପ୍ରବଳ ଶିଶୁର ବିଶ୍ଵାସୀ,
କଷ୍ଟ ସହିଷ୍ଣୁ ଓ ଜନଗଣଙ୍କ ସେବାରେ ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ମଣିଷ ପରି
ମଣିଷଟିଏ । ତୁଳସୀ ବୁଦ୍ଧପତ୍ରରୁ ବାସିବା ପ୍ରାୟେକ ଅତି ଶୈଶବାସ୍ଥାରୁ ହିଁ
ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ ବଡ଼ ହେଲେ ସେ ଜଣେ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ମହାମନୀ
ହେବେ ।

ପିତା ଭୋଜଦେବ ଘରର ଆର୍ଥିକ ଅସୁଚ୍ଛଳତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୃତ୍ୟୁର
ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଗ୍ରାମର ଜଣେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ନିଜଗୃହକୁ
ବନ୍ଧକ ସ୍ଵରୂପ କିଛି ଅର୍ଥ ରଖି ଆକାରରେ ଆଣିଥିଲେ । ରଣ ପରିଶୋଧ
କରିନପାରିଲେ ତା’ ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜେ ରହୁଥିବା ଗୃହ ଖଣ୍ଡିତ ତାଙ୍କୁ
ଦେବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧିବନ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ପୂର୍ବ ବୁଦ୍ଧି ଅନୁସାରେ ପିତାଙ୍କର
ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀ ଜୟଦେବଙ୍କ ବାସଗୃହକୁ ଅଧିକାର
କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ । ଜୟଦେବ ମଧ୍ୟ ସର୍ତ୍ତ ଅନୁସାରେ ବାସଗୃହ ଛାଡ଼ି

ଦେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ମାତ୍ର ପ୍ରଭୁଙ୍କର
ଅପାର କରୁଣାରୁ ଉକ୍ତ ରଣ ଦାତାଙ୍କର ନିଜର ବାସଗୃହ ହଠାତ୍ ହୁ ହୁ
ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଲା । ଉକ୍ତ ଜୟଦେବ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ସେହି ଜଳୁଥିବା
ଘରକୁ ପଶିଯିବା ମାତ୍ରେ ଅଗ୍ନି ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଭୁଙ୍କର
କି ଅଲୌକିକ ଲୀଳା । ଭାବ ବିନୋଦିଆ ଠାକୁର ଚିରକାଳ ଭକ୍ତର
ପ୍ରେମ ରଜୁରେ ବନ୍ଧା । ଉକ୍ତାଧୀନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବାସ୍ତବରେ ନିଜଠାରୁ
ଭକ୍ତକୁ ବଡ଼ ମଣନ୍ତି । ଏହି ଘଟଣାରେ ଗ୍ରାମବାସୀ ଜଣକ ମନରେ
ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେ ନିଷ୍ପପଟ, ମହାମନୀ ଓ
ଲୀଳାପୁରୁଷ କୋମଳମତି ଜୟଦେବଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ବାସଗୃହ ଖଣ୍ଡିତ
ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଜୟଦେବ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ ଅଟଳ ଥିଲେ ।
ପିତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ପାର୍ଥବ ମୋହ ତୁଟାଇ
ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଜୀବନଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମେ ଏକ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ପରେ ଏକ
ଛୋଟିଆ କୁଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟରେ ରହି ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଠାକୁର ଭଜନ କାର୍ତ୍ତନରେ
ସମୟ ଅତିବାହିତ କରିବାରେ ଏବଂ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ସହ ଶୁଭ ପରିଣୟ
ମୂଳରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଐଶୀ ଆଶିଷ ନିହିତ କିୟଦନ୍ତୀ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ।

ପଦ୍ମାବତୀ ଥିଲେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେବଶର୍ମାଙ୍କର କନ୍ୟା ।
ସ୍ଵପ୍ନାଦେଶରେ ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଦେବଶର୍ମା କନ୍ୟା ପଦ୍ମାବତୀକୁ ସାଥରେ
ଧରି ପୁରସ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇଥିଲେ । କନ୍ୟାକୁ ଦେବଦାସୀ କରିବାର
ସଂକଳ୍ପ ନେଇଥିଲେ ଦେବଶର୍ମା । ହେଲେ ଇଚ୍ଛାମୟ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । ସ୍ଵପ୍ନା ଦେଶରେ ପ୍ରଭୁ ଦେବଶର୍ମାଙ୍କୁ
କହିଥିଲେ, ପଦ୍ମାବତୀକୁ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତ ଜୟଦେବଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ
କରିବାକୁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଦେବଶର୍ମା ତାଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ
ଜୟଦେବଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଜୟଦେବ ରତନା
କଲେ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ । ତାଙ୍କ ରଚିତ କାନ୍ଧ କୋମଳ ପଦାବଳୀକୁ
ବୃତ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଜୀବନ୍ତ କରୁଥିଲେ ପଦ୍ମାବତୀ । ଗୀତଗୋବିନ୍ଦରେ
ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ନାମ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ କବି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି -

‘ବାଗଦେବତା ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରିତ ଚିତ୍ର ସଦ୍ଵା
ପଦ୍ମାବତୀ-ଚରଣ-ଚାରଣ-ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।’

ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ରଚନା ସମୟରେ ଏକଦା ରାଧାଙ୍କର
ମାନଭଂଜନ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସମୟରେ ଦଶମ ସର୍ଗରେ ମହାପ୍ରଭୁ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜର ଦୋଷ ପାଇଁ ପ୍ରିୟତମା ରାଧାଙ୍କର ପାଦ ତଳେ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା
କରିବା ଭାବନାକୁ ଗୀତରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ବେଳେ
ଉକ୍ତ ପଦଟି ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଜୟଦେବ ସମର୍ଥ ହୋଇନଥିଲେ ।
ପରେ ଚିନ୍ତାକରି ଲେଖିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ସେ ସ୍ଥାନ କରିବା
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ନିଜେ ଜୟଦେବଙ୍କ ରୂପରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା

ସମୟରେ ପଦଟି ସ୍ଥରଣ ହେବାରୁ ଫେରି ଆସିଲି ବୋଲି ପଢ଼ାଙ୍କୁ କହି ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ପାଣ୍ଡୁଲିପିରେ ଥିବା ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥାନଟିରେ ‘ଦେହି ପଦ ବଲ୍ଲବ ମୁଦାରମ’ ପଦଟି ଲେଖି ସଂଗେସଂଗେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଗଲେ । ଧନ୍ୟ ସେହି ବିଭୁ ଲୀଳା ! ଉକ୍ତ ଓ ଭଗବାନ ଯେ ଏକ ଏବଂ ଅଭିନ୍ନ ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତିତ ହୁଏ । ସ୍ଥାନ ସାରି ଜୟଦେବ ଫେରିଆସି ଦେଖନ୍ତି ଯେ ଶୂନ୍ୟଥିବା ପଦଟି ପୂରଣ ହୋଇଯାଇଛି । ଯୋଗୀଜନ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଭାବଗ୍ରାହୀ ଭଗବାନ ସ୍ବୟଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆସି ପଦଟି ଯେ ପୂରଣ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ଏଥିରେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ କିଛି ଅଛପା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ଆଉ ଏକ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ହେଲା ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କ ତୁଳସୀ ପତ୍ରରେ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଲେଖି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରିବା ଓ ଜନୈକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯୁବତୀ ନିଜ ବାଡ଼ିରୁ ବାଇଗଣ ଡୋଳୁଥିବା ସମୟରେ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦର କେତେକ ପଂକ୍ତି ସ୍ମୃତିତ ସ୍ବରରେ ଗାନ କରୁଥିବା ବେଳେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦର ମଧୁର ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ବିହ୍ବଳିତ ହୋଇ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରି ଆସି ଗୋପନରେ ଉକ୍ତ ଯୁବତୀର ଅନୁଗମନ କରିବା ଓ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଂଗରେ ଥିବା ବସ୍ତ୍ରରେ ବାଇଗଣ କଷ୍ଟାଲାଗି ପୂଜା ସମୟରେ ବଡ଼ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ନଜର ପଡ଼ିବା ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେବକ ରାଜାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆଣିବା ଓ ସେହି ଯୁବତୀର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ନିକଟରେ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ଗାନ ସେବା କରିବାକୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଯିବା ପ୍ରଭୃତି ଘଟଣା ତତ୍କାଳୀନ ସମୟରେ ଲୋକ ଲୋଚନରୁ ଆସିଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ଐତିହାସିକ, ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ବବିତ୍, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଗବେଷକ ସ୍ବର୍ଗତଃ କେଦାରନାଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ‘ଶ୍ରୀଜୟଦେବ ଓ ଶ୍ରୀଗୀତଗୋବିନ୍ଦ’ ହେଉଛି ଏ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ସୃଷ୍ଟି । ଲେଖକ ଏଥିରେ କବି ଜୟଦେବ ଓ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ବିଶଦ ଭାବେ ଆଲୋଚନା କରିବା ସାଙ୍ଗକୁ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳା, ଓଡ଼ିଆ ସଂଗୀତ, ବିଭିନ୍ନ କୃଷ୍ଣ କାବ୍ୟ ଓ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତୀୟ

ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତରେ ଶ୍ରୀଗୀତଗୋବିନ୍ଦର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବା ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଶାର ଆରାଧ୍ୟ ଠାକୁର ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ଶ୍ରୀରାଧା କୃଷ୍ଣତ୍ବ ଆରୋପର ପରମ୍ପରାରୁ କବି ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଶ୍ରୀରାଧାମାଧବଙ୍କ ଯୁଗ୍ମ ବିଗ୍ରହ ତଥା ଦଶାବତାର ରୂପରେ ଚିତ୍ରାକରି ଏହି ଭାବଧାରାର ପରିପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ମହାକାବ୍ୟରେ । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ତାଙ୍କର ଅତଳା ଭକ୍ତି ଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ସେବାରେ ସେ ନିଜ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ । ପାର୍ଥବ ପ୍ରୀତି ସମ୍ବଳିତ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଣୟ ଚିତ୍ରର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରଖ୍ୟାପନ ପାଇଁ ବାସ୍ତବରେ ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ହେଉଛି ଏକ ସାର୍ଥକ କାବ୍ୟ । କବିଙ୍କ କାବ୍ୟ ମାନସୀ ରାଧା କେବଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତି ନୁହନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମର ଜୀବନ୍ତ ବିଗ୍ରହ । ବିଦ୍ବାନ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମିଳନକୁ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମା ମିଳନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏକର ଅଭାବରେ ଅନ୍ୟଟିର କଳ୍ପନା କରିବା ଦୂରୁହ ବ୍ୟାପାର । ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ । ପ୍ରେମର ପବିତ୍ରତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମସମର୍ପଣରେ ନିହିତ । ରାଧାଙ୍କ ଅଭାବରେ ଭାରତୀୟ କାବ୍ୟ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରେମର ପୂଜାବେଦୀ ହୁଏତ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତା । ସେହି ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଯଥାକ୍ରମେ ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ଏହାକୁ ଉପଜୀବ୍ୟ କରି ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ ରଚିତ । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଏହାର କାନ୍ତ କୋମଳ ପଦାବଳୀ ପ୍ରେମିକ କବି କୁଳ ପାଇଁ ଅପାର୍ଥବ ପ୍ରେମ ସାଧନାର ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇ ଆସୁଥିବାବେଳେ ଏହାର ସ୍ରଷ୍ଟା ଜୟଦେବ ମଧ୍ୟ ଏତାଦୃଶ ଅମର କୃତି ପାଇଁ ପ୍ରାତଃ ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଥିବେ ।

ଏମ୍.ଆଇ.ଜି.: ଓ୍ବାନ୍-୪୨/୧
ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରପୁର ହାଉସିଂ ବୋର୍ଡ଼ କଲୋନୀ
ଭୁବନେଶ୍ବର-୭୬

